

¹⁰ Ярошенко П. О., Мельник П. В., та ін. Історія оподаткування: Навчальний посібник. – Ірпінь.: Національна академія ДПС України, 2004. – С. 135.

¹¹ Велика історія України до 1923 р. / Ред. М. Голубець – Львів, Вінніпег, 1948. – С. 781.

¹² Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1997. – С. 243.

¹³ Гай-Нижник П. П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української держави, УССР (1917–1930 рр.). – К.: Цифра-друк, 2006. – С. 98.

¹⁴ Вісник Ради народних міністрів УНР. – 1918. – 24 березня.

¹⁵ Борисов В. И., Чернобаев А. А. Хлеб, война, революция: Продовольственная политика на Юге России в период Первой мировой войны и революции (1914–1918). – Луганск, 1997.

Резюме

Статтю присвячено нормативно-правовому оформленню податкової політики Центральної Ради та Генерального Секретаріату в аграрному секторі економіки УНР. Ефективність податкової політики Генерального Секретаріату безпосередньо залежала від існуючої нормативно-правової бази. Питання оподаткування українського селянства, поряд з іншими проблемами податкової системи, були одними з пріоритетних для керівництва УНР доби Центральної Ради. Уряд у своїй діяльності дотримувался практики поступового підвищення податкового тягаря.

Ключові слова: Центральна Рада, Генеральний Секретаріат, податкова політика, українське село.

Резюме

Статья посвящена нормативно-правовому оформлению налоговой политики Центральной Рады и Генерального Секретариата в аграрном секторе экономики УНР. Эффективность налоговой политики Генерального Секретариата непосредственно зависела от существующей нормативно-правовой базы. Вопросы налогообложения украинского крестьянства, наряду с другими проблемами налоговой системы, были одними из приоритетных для руководства УНР периода Центральной Рады. Правительство в своей деятельности придерживалось практики постепенного повышения налогового бремени.

Ключевые слова: Центральная Рада, Генеральный Секретариат, налоговая политика, украинское село.

Summary

The article is devoted to normatively legal to registration of tax policy of Central Advice and General Secretariat in the agrarian sector of economy of UNR. Efficiency of tax policy of General Secretariat directly depended on existing normatively legal bases. Questions of taxation of the Ukrainian peasantry, next to other problems of the tax system, were one of priority for guidance of UNR of time of Central Advice. A government in the activity adhered to practice gradual

Key words: Central Council, General Secretariat, tax policy, Ukrainian village.

Отримано 27.01.2012

С. В. КОРНОВЕНКО

Сергій Валерійович Корноненко, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБЛИВОЮ НАРАДОЮ ПОСІВНОЇ КАМПАНІЇ ТА ЖНИВ НА ПІДКОНТРОЛЬНИХ БІЛОМУ РУХУ ПІВДНЯ РОСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ (1919 р.)

Навесні – восени 1919 р. значну частину територій, що перебувала під владою Білого руху Півдня Росії, становили землеробські райони, у тому числі й Новоросійська, Харківська та Малоросійська губернії. Більшість населення становили селяни. У зв'язку з цим перед Особливою нарадою постали актуальні проблеми соціально-економічного характеру, що потребували негайного вирішення. Серед них нагальними були такі: посівна, жнива 1919 р.

Необхідність їхнього розв'язання диктувалася багатьма чинниками: 1) потребою реалізації на практиці «начал», відображених у «Декларації генерала Денікіна з аграрного питання» (далі – «Декларація... »); 2) прагненням білогвардійських властей не втратити компліментарного ставлення, що було в населення стосовно Білого руху та ідей, проголошених його лідерами; 3) власне самою сутністю цих проблем, які безпосередньо стосувалися питань життєдіяльності Білого руху Півдня Росії як соціокультурного, історичного явища.

У сучасній науковій літературі окремі питання, що стосуються вирішення лідерами Білого руху Півдня Росії аграрного питання, знайшли своє відображення¹. Водночас обрана нами для вивчення тема не була

об'єктом самостійного осмислення. Автор статті ставить за мету дослідити правове забезпечення Особливою нарадою посівної кампанії та жнив на українських територіях, що перебували під управлінням Головнокомандувача Збройними Силами на Півдні Росії (далі – ЗСПР) у 1919 р.

9 березня 1919 р.* постановою Особливої наради власники угідь зобов'язувалися їх засіяти. У документі, зокрема, йшлося про те, що уряд А. Денікіна зацікавлений у тому, щоб до остаточного вирішення аграрного питання поля були «своєчасно та успішно засіяні». Власники угідь, селяни та селянські товариства, у користуванні яких перебували землі, зобов'язувалися негайно приступити до весняних польових робіт. Держава, як зазначалося, не стояла осторонь цієї проблеми, не залишала власників та користувачів сам на сам із нею. Вона брала на себе зобов'язання врахувати інтереси тих, хто засіяв поля, під час реалізації врожаю 1919 р.² Ця постанова була розіслана на місця представникам білих цивільних властей. Губернатори доводили її зміст до відома не лише селянам, а і чиновникам менших рангів, вживали енергійних заходів із її реалізації.

Так, уповноважений Управління землеробства і землеустрою (далі – УЗіЗ) по Євпаторійському повіту отримав чіткі інструкції стосовно до виконання розпорядження уряду. У них йшлося про те, що він несе персональну відповідальність за виконання посівної кампанії в повіті. Йому настійливо рекомендувалося до посівної активно залучати селян, «оголосивши їм, що під час збору врожаю фактичні посівники отримають 4/5 від урожаю зернових хлібів та масляних рослин, 9/10 від врожаю коренеплодів»³. Тобто, засівщикам гарантувалося право на більшу частину врожаю.

18 березня 1919 р. Особливою нарадою Управління продовольства була виділена позика в розмірі 250 млн. руб. на закупівлю насінневих фондів, сільськогосподарських машин та реманенту, щоб забезпечити цим необхідним селянські господарства під час посівної кампанії⁴. За історичними джерелами, опрацьованими нами, отримані кошти були негайно «пушені у хід». Чиновники Управління продовольства та інших відомств уряду А. Денікіна розгорнули активну роботу з закупівлі та постачання селянам необхідного для забезпечення весняної посівної.

Постанови цивільних властей білих стосовно посівної, конкретні кроки адміністрації на місцях із їхньої реалізації схвально сприймалися селянами. Їм імпонувало те, що влада хоч у такий спосіб переймається їхнім повсякденним життям. Різнопланові за змістом повідомлення з місць, опрацьовані нами під час роботи над темою, не фіксують негативного ставлення селянства Новоросійської, Харківської та Малоросійської губерній, що перебували під владою Білого руху Півдня Росії, до методів і засобів організації та проведення Особливою нарадою весняної посівної кампанії⁵.

Потрібно зауважити, що значною мірою заходи, вжиті урядом А. Денікіна, стосовно організації посівної, незважаючи на цілий ряд труднощів, були результативними. Опосередковано цю нашу тезу підтверджують і розрахунки радянських фахівців. Згідно з ними, станом на 1920 р. загальна посівна площа на території Новоросійської, Харківської та Малоросійської губерній скоротилася на 15 %, а пшениці, жита, вівса, ячменю – на 1/3⁶. Вважаємо, що ці показники могли бути іншими, якби різні уряди, у тому числі Особлива нарада, не долучалися до допомоги селянам під час посівних кампаній.

За інформацією, що надходила з місць від агрономів, службовців УЗіЗу, представників влади на місцях, більша частина земель, яка перебувала у володінні чи користуванні була засіяна власниками чи орендарями, передбачався високий врожай. Так, у Ялтинському повіті на вирощуванні зернових спеціалізувалися Байдарська та Байракська волості. «Усі власники земель у цих волостях розпочали посівну... площі посівів залишилися незмінними»⁷. У Зміївському повіті Харківської губернії у «мастках товариств Роттермунда і Ейсе» було засіяно по 1500 дес. кожного виду зернових⁸.

Сподівання властей на високий урожай 1919 р. цілком виправдалися. На Полтавщині врожай хлібів, за підрахунками білих, становив 161 млн. пуд.: жита – 58,5 млн. пуд., пшениці – 48 млн. пуд., ячменю – 19 млн. пуд., вівса – 21,5 млн. пуд., гречки – 10 млн. пуд., проса – 4 млн. пуд.⁹. Непоганий урожай видався й в інших губерніях, що перебували під владою Білого руху Півдня Росії.

Водночас це породжувало нову проблему – його збір. Для юридичного врегулювання цього питання 9 липня 1919 р. Особливою нарадою були схвалені, підписані А. Денікіним «Правила про збір урожаю 1919 р. на територіях, підпорядкованих Головнокомандувачу Збройними Силами на Півдні Росії». Структурно документ містив 12 пунктів, якими регулювався збір урожаю 1919 р., що враховували соціально-економічну та суспільно-політичну ситуацію на селі. У них, зокрема, йшлося про таке: 1) збір урожаю 1919 р. хлібів, льону, конопель, соняшника та інших олійних рослин покладався на тих, хто засіяв поля, незважаючи на юридичні підстави користування/володіння землею: на селян, сільські громади, селянські товариства тощо. 2/3 зібраного врожаю 1919 р. належали тим, хто засіяв поля і зібрав урожай, а 1/3 – землевласникам, орендарям тощо. Врожай тими, хто засіяв поля і його зібрав, звозився на «місце, де зазвичай відбувалася молотьба»; 2) якщо врожай збирали не ті, хто засіяв поля, то вони засівщикам сплачували за виконані роботи, повертали насіння, або проводили з ними інші розрахунки; 3) збір урожаю картоплі, буряку, моркви та інших коренеплодів та овочів, а також тютюну, посаджених на городах та полях (крім тих, що розташовані на землях мастків, крім буряку та інших насінневих саджанців на полях), покладається на тих, хто їх засіяв, незва-

* На територіях, що перебували під управлінням Білого руху Півдня Росії, діяв юліанський календар. А. Денікін та П. Врангель відмовилися від запровадження григоріанського календаря, оскільки першими за них це зробили більшовики. У зв'язку з цим дати у статті подано за старим стилем.

жаючи на юридичні підстави користування/володіння землею: селян, сільські громади, селянські товариства тощо. Із зібраного ними врожаю 5/6 належить їм, 1/6 – землевласникам, орендарам тощо. Врожай тими, хто засіяв поля і його зібрав, звозився в зазначене останніми місце; 4) якщо селяни, сільські громади, селянські товариства зібрали врожай картоплі, буряку, моркви та інших коренеплодів та овочів, а також тютюну, посаджених на городах та полях, та звели у свої господарства, то вони сплачують натурою чи грошима фактичним власникам 1/3 частину. Якщо розрахунки ведуться грошми, то за твердими цінами або за довідниковими; 5) у випадку відсутності тих, хто засіяв поля, волосний старшина зобов'язувався найняти з навколишніх сіл селян для збору врожаю; 6) наймана волосною старшиною робоча сила за збір урожаю отримувала не більше 1/2 від його розміру. Решта звозилася та зберігалася до появи фактичних власників земель, на яких було зібрано врожай. У випадку, якщо останні не з'явилися до 1.01.1920 р., 1/2 частина врожаю, що їм належала, продавалася волосним старшиною. Отримані від продажу кошти волосний старшина передавав голові мирового з'їзду, котрий віддавав їх фактичному власнику землі; 7) у тому разі, коли відсутні засівщики, збір урожаю належить фактичним власникам. Якщо й їх немає, то вступає в силу ст. 5 правил. Однак у такому випадку ті, хто збирають урожай, отримують 2/3 його частини, а фактичні власники – 1/3; 8) весь урожай цукрового буряку належав цукровому заводу, на угіддях якого він був зібраний. У випадку, якщо завод не працював, іншому цукровому заводу, вказаному начальником повіту; 9) так само весь урожай буряку, засіяного селянами, сільськими громадами, селянськими товариствами тощо, мав бути ними зібраний і повністю переданий цукровому заводу; 10) ті, хто спеціалізувався на вирощуванні насіння цукрового буряку, отримують необхідну для цього частку від урожаю; 11) цукровий завод розраховувався за отриманий ним урожай цукрового буряку. Фактичні власники отримували 1/6 від вартості врожаю, а ті, хто засіяв поля і зібрав урожай, – 5/6; 12) урожай фруктових та ягідних садів належав повністю їхнім фактичним власникам¹⁰.

5 липня 1919 р. Особлива нарада та Головнокомандувач ЗСПР оприлюднили ще один документ, яким регламентувався збір урожаю 1919 р. Він стосувався правил про збирання трав у 1919 р. на територіях, що перебували під управлінням Головнокомандувача ЗСПР. Їхній зміст у цілому відтворював положення правил про збір урожаю зернових та коренеплодів. Зокрема, на самозахоплених землях збір урожаю трав належало проводити тим, хто ці землі захопив; врожай розподілявся порівну між юридичними власниками та тими, хто їх захопив і зібрав урожай¹¹. Регламентація решти випадків, колізій, що могли трапитися під час збирання врожаю трав, відбувалася відповідно до правил про збір урожаю зернових та коренеплодів.

Чинність обох законодавчих актів поширювалася лише на Новоросійську, Харківську та Малоросійську губернії та повіти (відповідно), що перебували під владою Білого руху Півдня Росії: Таврійську, Катеринославську, Полтавську, Харківську; Черкаський, Чигиринський, Уманський, Звенигородський, Канівський, Таращанський, Васильківський Київської губернії¹².

Ми вважаємо, що наведені вище положення правил про збір урожаю 1919 р. на територіях, підконтрольних Головнокомандувачу ЗСПР, були політично коректними, соціально компромісними, економічно доречними для всіх суб'єктів господарської діяльності, що працювали в аграрному секторі економіки Новоросійської, Харківської та Малоросійської губерній у 1919 р. На наш погляд, означені вище положення про право на врожай 1919 р. мали на меті відновити товарно-грошові відносини між державою та селянством, сприяти, з одного боку, забезпеченню селянських господарств необхідними промтоварами, з іншого – налагодити нормальне продовольче постачання міст, армії. Фактично цим документом уряд А. Денікіна визнавав факт селянських самозахоплень, не вживав проти цього каральних заходів. Навпаки, він відійшов від пропоміщицької позиції, чого не вдалося зробити під час напрацювань принципів аграрної реформи, віддавши перевагу селянам. Інтереси великих земельних власників були представлені значно меншою мірою, ніж інтереси селянства. Крім того, відображений у «Декларації...» інститут приватної власності, повністю реалізовувався на практиці.

У радянській українській та сучасній російській науці «Правила про збір урожаю 1919 р. на територіях, підпорядкованих Головнокомандувачу Збройними Силами на Півдні Росії», неодноразово критикувалися дослідниками, наприклад, М. Супрунєнком, В. Федюком. Вони писали про те, що ними «знову було відновлено царські порядки і селянин знову повинен був працювати на поміщика, віддаючи йому невідомо за що третину урожаю»¹³, розмір ставки – занадто великий¹⁴. На нашу думку, ці тези є дискусійними, оскільки, по-перше, третина селянами сплачувалася відомо за що – за те, що вони самочинно, без згоди власника, користувалися чужою власністю; по-друге, ставки сплати, порівняно з іншими подібними законами, наприклад, Директорії УНР та радянської влади, були меншими.

Так, за законом Директорії УНР стосовно до врожаю 1919 р., всі господарства, що мали у своєму користуванні землю, повинні були передати республіці за твердими цінами, визначеними Міністерством народного господарства, зернових продуктів у такій кількості: «господарства, що мають 2 дес. землі, звільняються від повинності, ті, що мають 2 – 3 дес. – 3 пуд., 3 – 4 дес. – 5 пуд., 4 – 5 дес. – 8 пуд., 5 – 6 дес. – 12 пуд., 6 – 7 дес. – 17 пуд., 7 – 8 дес. – 23 пуд., 8 – 9 дес. – 30 пуд., 9 – 10 дес. – 38 пуд., 10 – 11 дес. – 47 пуд., 11 – 12 дес. – 57 пуд., 12 – 13 дес. – 68 пуд., 13 – 14 дес. – 80 пуд., 14 – 15 дес. – 93 пуд. Господарства, що мали землі понад 15 дес., зобов'язувалися віддати державі 1/2 врожаю»¹⁵.

За більшовиків ситуація була ще скрутнішою. Так, селяни повідомляли, що радянська влада залишала «частину врожаю біднякам, а вся решта звозилася до комун, на тік, звідки вона вивозилась безконтрольно і без звіту перед селянством»¹⁶. Білогвардійське розвідувальне зведення за 19 жовтня 1919 р. констатувало:

«Серед селян прифронтової смуги найбільше озлоблення викликало відбирання продкомаами всього врожаю, для селян залишили з розрахунку 1 фунт на душу до нового врожаю»¹⁷. Виконком Звенигородського повіту Київської губернії у серпні 1919 р., під час жнив, зобов'язав селян 2/3 урожаю віддавати державі, звозячи його на місця, визначені державою¹⁸. Рішенням Балаклавського районного військово-революційного комітету весь урожай садів, виноградників та земель, що перебувають у приватних осіб та організаціях, переходив до державних органів, працівники отримували відсоток, визначений комісією¹⁹. Саме у випадку з більшовиками цілком резонним, на нашу думку, є запитання: за що платити, якщо влада проголошувала, що земля – всенародна власність.

Водночас зазначені вище частки врожаю, що залишалися селянам та власникам земель і орендаторам, уряд А. Денікіна збільшив на користь селян. 26 вересня 1919 р. Особлива нарада схвалила, Головнокомандувач ЗСПР підписав нову редакцію правил про врожай. Відповідно до них, екс-власники земель отримували лише 1/5 від урожаю зернових та 1/10 від урожаю коренеплодів²⁰.

Опрацьовані нами під час вивчення теми дослідження джерела, зокрема секретні зведення Освагу, не фіксують різко негативного несприйняття селянами Новоросійської, Харківської та Малоросійської губерній, що перебували під владою Білого руху Півдня Росії, правил про збір урожаю 1919 р. чи збройного опору селян їхній реалізації. Так, Г. Бурлаков – заступник начальника УЗіЗу, посилаючись на зведення, які доходили з відділів цієї установи на місцях, констатував, що ставлення селянства до аграрної політики Особливої наради «доброзичливе, до нас в управління не надходило повідомлень про випадки невдоволення чи непорозуміння на цьому ґрунті»²¹. Однак під впливом більшовицької агітації в окремих регіонах українських територій, підконтрольних уряду А. Денікіна, мало місце непорозуміння селянства із владою. Так, селяни Євпаторійського повіту відмовилися виконувати правила про збір урожаю, незважаючи на те, що поміщики зменшили розмір частки, яка їм належала, з 1/3 до «2 і 2,5». Було проведено відповідну роз'яснювальну роботу, а також заарештовано більшовиків-підпільників, що проводили антиденікінську агітацію. Після цього селяни сіл Карадже та Ак-Лічеті виконали відповідні розрахунки, відповідно «Правил...». В інформаційному зведенні стосовно цього інциденту йшлося, що причиною відмови селян розраховуватися за зібраний ними врожай було те, що «місцеве селянство, заперечуючи право приватної власності, прагнуло безкоштовно користуватися землями поміщиків»²². У цілому, аналізуючи хід збору врожаю 1919 р. у Криму, автор зазначеного вище документу, повідомляв: «... не було потреби вживати особливих заходів для забезпечення збирання врожаю хлібів»²³.

Різноманітні за походженням джерела, залучені нами до дослідження, дозволяють констатувати, що цивільна адміністрація білих як у центрі, так і на місцях не стояла осторонь вирішення важливих поточних соціально-економічних питань. Насамперед йдеться про жнива. Як ми уже вказували, однією з проблем, що певною мірою негативно позначалася на зборі врожаю 1919 р., був дефіцит робочих рук, тяглової сили тощо. Для його послаблення Особлива нарада, Головнокомандувач вживали енергійних заходів. Наказом А. Денікіна від 9 липня 1919 р. військові, координуючи свої дії з цивільними властями, зобов'язувалися «3. На допомогу землеробському населенню під час жнив та посівної відпускати господарям, що потребують робочої худоби, коней з військових обозів, а також залучених до відбукання гужової повинності, хоча б на один чи два дні для польових робіт, а також у вільний від нарядів час». Крім того, наказ передбачав звільнення від мобілізації селян, у родинях яких, крім чоловіка, що підлягає мобілізації, не було інших працівників. У випадку, якщо такий селянин уже був мобілізований, то його демобілізували або він отримував необхідну відпустку для участі у жнивях²⁴. Так, листування між начальниками повітів про виконання правил збору урожаю засвідчує, що на місцях адміністрація виконувала наказ Головнокомандувача про надання селянам допомоги під час жнив. Зокрема, у Сімферопольському, Феодосійському, Джанкойському повітах до жнив активно долучалися військові, допомагаючи селянам. За згодою між Сімферопольським комендантом та Таврійським губернатором відпустку отримали німці-колоністи для проведення та надання допомоги під час жнив²⁵.

Отже, збір урожаю 1919 р., як і посівна кампанія, на території Новоросійської, Харківської та Малоросійської губерній, що перебували під владою Білого руху Півдня Росії, регламентувалися юридично, зокрема «Правилами...». Їхній зміст носив проселянський характер, не викликав збройного спротиву з боку селян. Під час посівної кампанії та жнив Особлива нарада, цивільна адміністрація білих на місцях вживали заходів, спрямованих на надання допомоги селянам.

¹ Корновенко С. Аграрна політика білогвардійських урядів А. Денікіна, П. Врангеля на підконтрольних їм українських територіях (1919–1920 рр.): історіографічний процес 1919–2000-х рр. – Черкаси: Ант, 2008. – 238 с.

² Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – ФР. 2235. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 2.

³ ДААРК. – ФР. 1668. – Оп. 1. – Спр. 1а. – Арк. 2.

⁴ Державний архів Російської Федерації (далі – ДАРФ). – ФР. 439. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 83.

⁵ Землеустройство (Беседа с помощником начальника Управления Земледелия и Землеустройства Г. Бурлаковым) // Объединение. – № 4. – 1919.

⁶ Історія селянства Української РСР. У 2 т. Т. 2. – К., 1967. – С. 84.

⁷ ДАРФ. – ФР. 355. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 126.

⁸ По губернии. Змиевский уезд // Новая Россия. – № 28. – 1919.

- ⁹ Полтава // Новая Россия. – № 56. – 1919.
- ¹⁰ Правила о сборе урожая 1919 г. в местностях, находящихся под контролем Главнокомандующего Вооруженными Силами на Юге России // Киевлянин. – 1919. – № 25.
- ¹¹ Правила об уборке сена // Таврический день. – 08. 07. – 1919.
- ¹² Киевлянин. – № 53. – 1919.
- ¹³ Супруненко М. З історії боротьби більшовиків України проти Денікінщини : дис. ... канд. іст. наук / М. Супруненко. – Уфа, 1942. – С. 130.
- ¹⁴ Федюк В. Деникинская диктатура и ее крах / В. Федюк. – Ярославль, 1990. – С. 46.
- ¹⁵ Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 36. – Арк. 56.
- ¹⁶ Сельские земельные комитеты (Из бесед с селянами) // Новый пахарь. – 16.10.1919.
- ¹⁷ Російський державний воєнний архів. – ФР. 39540 с. – Оп. 1. – Спр. 52. – Арк. 39.
- ¹⁸ ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 55. – Арк. 10.
- ¹⁹ Державний архів міста Севастополя. – ФР. 244. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 8б.
- ²⁰ ДАРФ. – ФР. 439. – Оп. 1. – Спр. 110. – Арк. 110–111.
- ²¹ Землеустройство (Беседа с помощником начальника Управления Земледелия и Землеустройства Г. Бурлаковым) // Объединение. – № 4. – 1919.
- ²² ДАРФ. – ФР. 355. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 5 – 5 зв.
- ²³ ДАРФ. – ФР. 355. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 6 зв.
- ²⁴ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 4175. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 24 зв., 37.
- ²⁵ ДААРК. – ФР. 2235. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 45–46, 53.

Резюме

Статтю присвячено висвітленню маловідомих питань із законодавчого забезпечення посівної кампанії та жнив Особливою нарадою на українських територіях, що перебували під управлінням Головнокомандувача Збройними Силами на Півдні Росії у 1919 р. На підставі документальних джерел розкрито зміст, основні положення законодавчої бази, що регламентувала проведення посівної кампанії та жнив на українських територіях, що перебували під управлінням Головнокомандувача Збройними Силами на Півдні Росії у 1919 р., її реалізацію на місцях.

Ключові слова: Особлива нарада, посівна кампанія, жнива, постанови, правила.

Резюме

Статья посвящена освещению малоизвестных вопросов по законодательному обеспечению посевной кампании и уборки урожая Особым совещанием на украинских территориях, находившихся под управлением Главнокомандующего Вооруженными Силами на Юге России в 1919 г. На основании документальных источников раскрыто содержание, основные положения законодательной базы, которая регламентировала проведение посевной кампании и уборки урожая на украинских территориях, находившихся под управлением Главнокомандующего Вооруженными Силами на Юге России в 1919 г., ее реализацию на местах.

Ключевые слова: Особое совещание, посевная кампания, уборка урожая, постановления, правила.

Summary

Article is devoted to coverage of little-known questions about the legislative provision of sowing and harvesting Special Meeting of the Ukrainian territories under the control of Commander of the Armed Forces of South Russia in 1919 on the basis of documentary sources disclosed the content, the main provisions of legislation that regulated the conduct of sowing and harvest in the Ukrainian territories under control of Commander of the Armed Forces of South Russia in 1919, its implementation on the ground.

Key words: Special meeting, planting season, harvesting, regulations or rules.

Отримано 20.09.2011

Ю. В. КРИВИЦЬКИЙ

Юрій Віталійович Кривицький, кандидат юридичних наук, викладач Національної академії внутрішніх справ

ІСТОРИЧНИЙ СПОСІБ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах розбудови в Україні незалежної, демократичної, соціальної та правової держави актуальними є питання державно-правового розвитку, зокрема утвердження верховенства права, створення дієвого механізму захисту прав і свобод людини та громадянина, а також забезпечення правильного тлумачення норм